

**STAPELING VAN
INKOMENSEFFECTEN BIJ
OUDEREN MET EEN
MINIMAAL INKOMEN**

COSBO-Stad-Utrecht
E.M. Swerts,
beleidsmedewerkster
maart 2013

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Inleiding	4
I. Algemene kosten levensonderhoud	6
II. Belastingen	7
III. Ziektekostenverzekering	7
IV. Wmo	8
V. Persoonsgebonden Budget	9
VI. AWBZ	9
VII. AOW/Pensioen/AIO	9
VIII. Vervoer	11
IX. Gemeentelijk Armoedebeleid	11
X. Fraudewet	13
XI. Conclusies en Aanbevelingen	14

Noot: Deze notitie is samengesteld mede op grond van inbreng van deskundigen. Daarnaast zijn de beschreven zaken aan voortdurende veranderingen onderhevig. Hoewel een zo groot mogelijke zorgvuldigheid is betracht, kan het zijn dat onbedoeld een aantal zaken niet volledig zijn verwoord. Aan deze notitie kunnen derhalve geen rechten worden ontleend.

COSBO-Stad-Utrecht
Frederik van Eedenstraat 5A
3532 CL Utrecht
030 2965108

info@cosbo-stad-utrecht.nl
www.cosbo-stad-utrecht.nl

KvK 411 87 050

VOORWOORD

Belangenbehartiging van ouderen moet gestoeld zijn op goede inzichten. Juist op het vlak van regelingen die het inkomen van ouderen of hun leefsituatie bepalen, verandert er veel. Niet iedereen zal geconfronteerd worden met de gevolgen van alle regelingen. Daarvoor is de leefsituatie van ouderen te verschillend. Maar uitgaande van specifieke omstandigheden is na te gaan wat de regelingen en veranderingen daarin voor individuele ouderen kunnen betekenen.

COSBO heeft als belangenbehartiger van en voor ouderen in kaart gebracht wat de gevolgen zijn van wijzigingen in de vele regelingen waar ouderen mee te maken kunnen krijgen. Voor ouderen zelf en voor alle professionals die met ouderen te maken hebben, is het daarom een nuttig hulpmiddel. Tegelijkertijd verschaft het beleidsmakers inzicht in de mogelijke samenhang tussen de maatregelen en in de effecten van de stapeling. Duidelijk is wel dat er weinig positieve uitwerkingen zijn van regelingen en wijzigingen daarin.

Veel ouderen die met verschillende regelingen tegelijkertijd te maken krijgen, lopen grote risico's op daling van inkomsten met alle gevolgen van dien. Beleidsmakers die een beleid voorstaan dat gericht lijkt te zijn op vergroting van de zelfredzaamheid van ouderen en het tegengaan van vereenzaming doen er goed aan de uitwerking van een samenhang van regelingen scherp voor ogen te krijgen.

COSBO hoopt met dit overzicht daarvoor een goede bouwsteen geleverd te hebben.

W.J. van Gelder
Voorzitter bestuur COSBO

INLEIDING

De economische crisis heeft een groot effect gehad op het inkomen van veel Utrechtse burgers. Meer mensen zijn aangewezen op een uitkering en het leven is duurder geworden. Met name vanaf 2011/2012 zijn er vele nieuwe feiten, omstandigheden en (landelijke en lokale) regelingen met negatieve inkomenseffecten bijgekomen. De economische crisis treft alle burgers, niet alleen ouderen.

Het AOW-pensioen is, afhankelijk van de leefsituatie van ouderen (alleenstaand of echtpaar), enkele tientjes hoger dan het wettelijke sociale minimum. Ouderen met een onvolledige AOW krijgen een aanvullende AIO-uitkering tot het sociale minimum en Utrecht keert in 2013 aan deze laatste groep een aanvulling uit tot het netto AOW-niveau. Ook hebben veel ouderen daarnaast een pensioen en/of enig vermogen.

Er lijkt dus weinig aan de hand. Waarom dan toch deze notitie?

1. Utrecht wordt gezien als een jonge en dynamische stad. Daarbij bestaat het gevaar dat gefocust wordt op de grote groep studenten en gezinnen. Toch is 10% van de bewoners van Utrecht (ongeveer 30.000) 65 jaar of ouder¹. En het aantal ouderen in deze stad groeit gestaag.
2. Tussen ouderen zijn enorme inkomensverschillen. Er is een grote groep ouderen met een goed inkomen en vermogen. Er is echter ook een niet te verwaarlozen groep ouderen met een laag inkomen en geen of nauwelijks vermogen. Bij deze laatste groep gaat het om ouderen met een netto inkomen tot het AOW-niveau, soms aangevuld met een klein pensioen en nauwelijks of geen vermogen. Het beeld van de welgestelde ouderen mag niet de aandacht doen verslappen voor de ouderen die het niet breed hebben.
3. De stellige indruk bestaat dat ouderen onevenredig hard worden getroffen ten opzichte van andere bevolkingsgroepen. Denk bijvoorbeeld aan de inkrimping van de pensioenen. Dit treft niet alleen de ouderen met hogere inkomens, maar ook de ouderen met de laagste inkomens. Ook al is hun inkomen hoger dan het sociale minimum, door een opeenstapeling van inkomenseffecten wordt dit meerdere snel opgesoupeerd.
4. In vergelijking van andere bevolkingsgroepen hebben ouderen nauwelijks tot geen vooruitzicht op stijging van inkomens in de toekomst. Jongere mensen die aangewezen zijn op een laag inkomen, kunnen in de toekomst mogelijk weer aan het werk komen. Voor ouderen geldt dit niet. Eenmaal op een laag inkomensniveau blijft deze situatie naar verwachting bestaan tot het levenseinde. Bekend is dat juist langdurige armoede tot problemen leidt.
5. Hoe ouder, hoe hulpbehoevender men in de regel wordt. Om toch te kunnen blijven deelnemen is het extra behulpzaam als men enige financiële ruimte heeft. De noodzaak om buiten de deur deel te nemen aan activiteiten wordt groter als mensen om je heen wegvallen. Ouderen met financiële middelen kunnen zich doorgaans beter redden en langer zelfstandig blijven wonen, dan ouderen met weinig middelen.

¹ Utrecht Monitor 2012

6. Door de toenemende druk op de zorg, wordt van ouderen nu en in de toekomst verwacht dat ze meer zaken zelf moeten regelen. De ouderen met weinig geld, hetgeen vaak ook ouderen zijn met een laag opleidingsniveau en een lage sociale (zelf)redzaamheid, kunnen daarvan de dupe worden.

Enkele cijfers op een rij:

- Ruim 8000 Utrechtse 65+ers hadden begin 2012 een U-pas. Omdat het aantal ouderen in de stad alleen maar stijgt, het inkomen van veel ouderen daalt en niet alle ouderen een U-pas aanvragen, kan ervan uit worden gegaan dat er in Utrecht anno 2013 zo'n 8000-9000 ouderen zijn die een inkomen hebben tot maximaal 125% van het sociale minimum. Dit is een kwart tot een derde van alle ouderen in Utrecht.
- Nu vanaf 1 juli 2012 de U-pas alleen nog verstrekt wordt aan ouderen met een inkomen tot maximaal 110% van het bijstandsniveau hebben nog steeds ruim 3900 Utrechtse 65+ers een U-pas².
- Ongeveer 2000 ouderen in de gemeente Utrecht ontvangen, vanwege een niet volledig AOW-pensioen, een aanvulling tot het sociaal minimum in de vorm van een AIO-uitkering via de Sociale Verzekeringsbank. (info SVB)
- Ongeveer 50% van alle 'arme' ouderen is van migranten afkomst en van de alleenstaande 'armen' is 75% vrouw.
- Van de Utrechtse ouderen geeft 3% (ongeveer 1000 ouderen) aan (zeer) slecht te kunnen rondkomen (Utrecht monitor 2011). Ongeveer 800 ouderen in Utrecht leven al langer dan één jaar onder de grens van het sociale inkomen (CBS 2010).
- Steeds meer ouderen doen een beroep op schuldhulpverlening (Jaarcongres Armoede en Schulden 2013)

Deze notitie is geschreven om bij professionals en beleidsmakers een helder beeld te creëren van feiten, omstandigheden en regels die van invloed zijn op het inkomen van ouderen die het toch al niet breed hebben.

² U-pas bureau

I. ALGEMENE KOSTEN VAN HET LEVENSONDERHOUD

Inflatie en verhoging BTW

Het inflatiepercentage is door de economische crisis opgelopen tot 2,9%. Deze inflatie is o.a. het gevolg van de verhoging van de BTW van 19% naar 21% voor veel producten.

Energiekosten

In 2012 zijn de energieprijzen gestegen. Uit een berekening van Gaslicht.com blijkt een gemiddeld huishouden vaak €160,- p.j. meer te betalen. Deze verhoging van de energierekening is het gevolg van een samengaan van gestegen gasprijzen en belastingverhogingen.

Woninghuur

- Per 1-10-2011 is een landelijke regeling van kracht geworden die geldt voor gemeenten waar sprake is van een woningtekort. Schaarstegebieden (gebieden waar de woningen schaars zijn, zoals in Utrecht), kunnen extra 'schaarstepunten' toevoegen bij de woningverdeling. Of er 15 of 25 punten worden bijgeteld, is afhankelijk van de WOZ-waarde van de woning. Toekenning van schaarstepunten kan een verhoging van de huur tot gevolg hebben van €40,- tot €120,- p.m. Meestal voeren de corporaties de huurverhoging door bij verhuizingen of andere mutaties. De voorstellen uit het regeerakkoord zullen dit probleem nog doen toenemen. De door Rutte II aangekondigde verhuurdersheffing zal tot gevolg hebben dat de Utrechtse corporaties zowel per 1 juli 2012 als bij mutatie de huren fors verhogen.
- Al jaren wordt bij verhuizingen de huur verhoogd. Het percentage verhoging is afhankelijk van het streefhuurbeleid van de betreffende corporatie. Dit kan per wijk verschillen. Globaal gaat het van 70% naar 80% of 90%, maar veelal ook naar 100% van de maximale huurprijs. In dat laatste geval kan zeker niet meer van een sociale huurprijs worden gesproken. Bij mutatie van een woning gaat de huur vaak met meer dan €100,- p.m. omhoog. Door de stijging van de verhuurdersheffing, zullen corporaties, om niet in financiële problemen te komen, de mogelijkheden die het Rijk biedt om huren te verhogen, naar alle waarschijnlijkheid maximaal willen benutten.
- Ondanks het feit, dat veel mensen te maken hebben gekregen met een inkomensdaling, is vanaf juli 2012 de huurverhoging voor mensen met een inkomen tot € 33.000,- p.j. gestegen tot 1,5%

Kortom:

Bij verhuizing gaan mensen al snel zo'n €100,- tot €200,- meer huur betalen. Soms wordt dit ten dele gecompenseerd door verhoging van de huurtoeslag en/of woonkostentoeslag.

Ouderen met lage inkomens zullen, uit angst voor een huursprong, doorgaans langer in hun woning blijven, ook al is de woning niet meer geschikt. Mede daardoor ontstaat stagnatie in de doorstroming op de woningmarkt waardoor er voor andere doelgroepen minder passende woningen vrijkomen.

II. BELASTINGEN

Huurtoeslag

Huurders met een huur van € 218,95 tot € 681,01 en een inkomen tot max. € 21.100,- voor alleenstaanden en max. € 28.725,- voor samenwonenden kunnen huurtoeslag aanvragen. Door gestegen huurprijzen en striktere regelgeving vervalt het recht op huurtoeslag voor een aantal mensen.

In 2011 bedroeg de huurtoeslag nog 75% maar in 2012 nog maar 65 % van het meerdere van € 361,66 huur tot een bepaalde grens (de zgn. 'aftoppingsgrens'). Met andere woorden, het bedrag waarover men huurtoeslag krijgt, wordt steeds kleiner.

InfoNu.nl meldt dat de huurtoeslag 2012 omlaag is gegaan t.o.v. 2011 en dat de huurtoeslag 2013 omlaag gaat t.o.v. 2012: *"De huurtoeslag 2013 wordt voor alle huishoudens €105,60 per jaar lager dan in 2012."* Dit komt omdat de normhuur (dit is de huur die een huurder geacht wordt zelf te kunnen betalen) per 2011 omhoog is gegaan met € 4,87 p.m. en in 2012 nog eens met € 4,87 p.m. t.o.v. 2011. In 2013 gaat die normhuur met € 4,87 extra omhoog. In totaal dus € 8,80 extra.

Voor 65-plussers, alleenstaanden en gehandicapten in een aangepaste woning werd in 2011 over het huurdeel nog 50% extra huurtoeslag verstrekt. Deze extra toeslag daalde in 2012 naar 40%.

Inkomstenbelastingen 2011/2012/2013

- Er zijn minder aftrekmogelijkheden i.v.m. ziektekosten zoals aftrek van dieet- en brilkosten.
- WTCG (Wet Tegemoetkoming Chronisch Zieken en Gehandicapten): Deze tegemoetkoming is bedoeld voor chronisch zieken, gehandicapten, ouderen en arbeidsongeschikten. De hoogte van de tegemoetkoming hangt af van leeftijd, zorggebruik en woonsituatie. Men komt daarvoor alleen in aanmerking als men een CIZ indicatie heeft. Vanaf 2012 is de WTCG inkomensafhankelijk geworden. Het betekent dat paren met een inkomen boven € 35.000,- p.j. en alleenstaanden met een inkomen boven € 24.570,- p.j. geen tegemoetkoming meer krijgen.

III. ZIEKTEKOSTENVERZEKERING

- Premie: In 2012 zijn de premies voor de zorgverzekeringen gestegen. Hoeveel de stijging was, was per zorgverzekering verschillend. In 2013 zijn de premies voor de zorgverzekeringen ongeveer gelijk gebleven aan die van 2012.
- Eigen risico: Het verplicht eigen risico voor het basispakket (voor iedereen vanaf 18 jaar) is per 2012 verhoogd van € 170,- naar € 220,-. In 2013 is dit eigen risico verder gestegen naar € 350,-. Volgens het Regeerakkoord Rutte II wordt dit eigen risico vanaf 2015 inkomensafhankelijk via drie categorieën en zal dan circa € 180,- € 350,- resp. € 595,- bedragen. Vanaf 2015 zou dit in het voordeel van lagere inkomensgroepen zijn, maar nu nog niet.
- Eigen bijdrage: Naast het eigen risico betalen verzekerden voor sommige zorg een eigen bijdrage. Zoals bijvoorbeeld:

- a. Voor een volledige gebitsprothese geldt vanaf 2012 een eigen bijdrage van 25% van de totale kosten.
- b. Vanaf 2013 gaat voor hoortoestellen een eigen bijdrage gelden van 25%.
- Inhoudelijke dekking:
 - a. De inhoudelijke dekking van de basisverzekering is in 2012 verminderd. Zo worden vanuit de basisverzekering de behandelingen fysiotherapie niet meer vergoed. (Uitzondering: bij bepaalde chronische aandoeningen 'Lijst Borst' wordt fysiotherapie vergoed vanuit het basispakket pas vanaf de 21^e behandeling).
 - b. Vanaf 2013 zijn eenvoudige hulpmiddelen, zoals krukken, rollators en looprekken uit het basispakket gehaald.

IV. WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING (Wmo)

Per 1-1-2012 is in de gemeente Utrecht de nieuwe Wmo-verordening individuele voorzieningen in werking getreden. Uitgangspunt bij het toekennen van een voorziening is wat iemand nodig heeft om zelfstandig een huishouding te kunnen voeren, zich te kunnen bewegen in en rondom het huis en te kunnen participeren in de maatschappij. De gemeente zoekt naar de meest goedkope en tevens meest doelmatige oplossing van het probleem. Net als in 2011 betalen mensen in 2012 eigen bijdragen voor individuele voorzieningen. Daarbij komen elk jaar meer zaken voor rekening van de cliënt. Een voorbeeld is de gemeentelijke bijdrage in de kosten van een scootmobiel van € 30,- p.m. die vanaf 2012 is vervallen. Sedert de invoering van de Wmo worden kleine woningaanpassingen niet meer vergoed.

Regio-taxi met Wmo indicatie

Voor mensen met een Wmo-indicatie is de eigen bijdrage voor de regiotaxi per 1 januari 2012 verhoogd van € 0,30 naar € 0,50 per zone (instaptarief+1 zone = € 1,00). Per 1 januari 2013 is dit tarief gelijk gebleven. T.o.v. veel buurgemeenten, die als instaptarief €0,65 hanteren³, heeft Utrecht een gunstig tarief, maar feitelijk zijn Wmo-reizigers meer gaan betalen.

Valys

Reizigers, die een Wmo-beschikking van de gemeente hebben, kunnen voor een rit van meer dan vijf zones een beroep doen op Valys. Zij dienen zich dan bij Valys in te schrijven en kunnen dan voor een standaard aantal kilometer per jaar (450 km p.j. in 2013) voor € 0,18 per kilometer, reizen met 'Valys'. Het standaard aantal kilometers bedroeg in 2012 overigens nog 750 km per jaar.

Thuiszorg

Het kabinet Rutte II wil per 1-1-2015 75% bezuinigen op het budget voor huishoudelijke thuishulp en alfa hulp. Veel ouderen zullen dan hun huishoudelijke hulp zelf moeten regelen en betalen. Verwacht kan worden, althans dat is te hopen, dat de huishoudelijke hulp die overeind blijft, via de Wmo ten goede zal komen aan de ouderen met de laagste inkomens. Voor ouderen met een klein pensioen naast het AOW-pensioen zal het niet meer vanzelfsprekend worden om huishoudelijke zorg aan te vragen.

³ www.regiotaxiutrecht.nl/wat_kost een rit

V. PERSOONSGEBONDEN BUDGET

De mogelijkheden in het kader van het PGB zijn de afgelopen jaren verminderd.

In 2010 werd een eigen bijdrage voor de functie “begeleiding” ingevoerd, naast een pakketverkleining. Daarnaast werd aan PGB houders met een Wmo-indicatie ‘Huishoudelijke Hulp’ een grotere administratieve last opgelegd.

In 2011 zijn de PGB tarieven verlaagd met 3%.

M.i.v. 2012 kunnen nieuwe thuiswonende zorgaanvragers, indien < 10 uur zorg geïndiceerd, niet meer kiezen voor een PGB. Mensen die al een PGB hadden, behouden dat recht tot 2014. Wel was er in 2012 een ‘Nood-PGB’ voor nieuwe thuiswonende aanvragers, die konden aantonen dat zorg in natura geen passende zorg is. In 2012 werden de PGB-tarieven niet geïndexeerd.

Vanaf 2013 kunnen thuiswonende zorgaanvragers weer kiezen tussen een PGB en ‘Zorg in Natura’. Dit geldt echter niet voor nieuwe thuiswonende aanvragers met een indicatie voor alleen ‘begeleiding’ <10 uur. Zij kunnen niet meer voor een PGB kiezen. Voor bestaande PGB-houders met alleen de indicatie ‘begeleiding’ < 10 uur vervalt de keuze voor een PGB in 2014.

VI. AWBZ

Zorgzwaarttepakketten (ZZP) 1,2 en 3

Per 1-1-2013 komen ouderen met lichte tot matige beperkingen (ZZP 1 en 2) niet meer in aanmerking voor een verblijfsindicatie voor een verzorgingshuis. De benodigde zorg moet dan aan huis worden verleend. Dat betekent dat men hiervoor een beroep moet doen op de Wmo.

Vanaf 1-1-2014 vallen ook de mensen met ZZP 3 niet meer onder de AWBZ en moet ook voor hen de benodigde zorg thuis, vanuit de Wmo geleverd worden.

M.a.w. de reorganisatie van de AWBZ is een overheveling van de AWBZ naar de Wmo, dus van het Rijk naar de gemeenten. Maar de gemeenten moeten deze taken op het gebied van extramuraal verpleging, verzorging en begeleiding met beduidend minder gelden verrichten dan voor deze groepen beschikbaar was vanuit de AWBZ.

Eigen bijdragen AWBZ

Voor mensen die intramuraal wonen gelden vanaf 2013 hogere eigen bijdragen. Deze verhoging kan oplopen van enkele tientjes per maand tot enkele honderden euro's. De verhoging geldt met name voor ouderen die meer hebben dan het voor hen geldend heffingsvrije vermogen (minimaal € 21.000,- per persoon in 2013). Het vermogen daarboven wordt dan meegenomen in de berekening van de eigen bijdrage.

VII. AOW/PENSIOENEN/AIO

Algemene Ouderdomswet

Vanaf 1-4-2012 gaat de AOW niet meer in op de eerste dag van de maand waarin men 65 wordt, maar op de dag waarop men 65 wordt. In het uiterste geval kan dat een verschil uitmaken van 1 maand minus 1 dag AOW-uitkering. In 2013 gaat de AOW uitgekeerd worden wanneer men 65 jaar en 1 maand oud is. De eerder besloten verhoging van de

AOW-leeftijd wordt nu versneld ingevoerd. Vanaf 2014 komen elk jaar twee maanden bij de AOW-gerechtigde leeftijd vooralsnog tot 66 jr.

Pensioenen

Voor de meeste pensioenfondsen geldt dat de niet-indexering van de aanvullende pensioenen gecontinueerd wordt.

Naast de niet-indexering geldt dat een deel van de pensioengerechtigden wordt gekort op het aanvullende pensioen. Er is vooral een grote korting op de aanvullende pensioenen van de metaalindustrie. M.i.v. 1 april 2013 gaan er nieuwe kortingen gelden op de pensioenen van vele pensioenfondsen, van 0,5% bij het ABP tot 7% bij het pensioenfonds van de metaalindustrie.

Daar waar mensen een klein aanvullend pensioen hebben bovenop hun AOW zullen de niet-indexering plus de korting relatief grote effecten hebben op het inkomen.

Hoewel dit momenteel (nog) niet aan de orde is, kan verwacht worden dat de pensioenfondsen de ingangsdatum van het pensioen in de toekomst zoveel mogelijk in lijn zullen laten lopen met de ingangsdatum van de AOW. Dus naar verwachting zullen ouderen in de toekomst later gebruik kunnen gaan maken van hun pensioenrechten.

Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO)

De AIO is een inkomensaanvulling in het kader van de Wet Werk en Bijstand voor ouderen met een onvolledige AOW-uitkering zonder voldoende aanvullend inkomen uit één of meerdere pensioenen. Hoewel de AIO een bijstandsvoorziening is, wordt deze uitgekeerd door de Sociale Verzekeringsbank. Ouderen die niet hun hele leven in Nederland hebben gewoond, kunnen daarvoor eventueel in aanmerking komen. Van alle AIO-gerechtigden is 90% van allochtone afkomst. Tot 2012 was de AIO-uitkering een aanvulling tot het AOW-niveau, dat iets hoger ligt dan het sociale minimum van de Wet Werk en Bijstand.

- Per 1 januari 2012 is de Koopkrachttegemoetkoming Oudere Belastingplichtigen (KOB) van € 33,65 per persoon voor AIO-gerechtigden onder de middelentoets van de Wet Werk en Bijstand gebracht. Daardoor wordt vanaf die tijd, deze koopkrachttegemoetkoming gekort op de AIO-uitkering. Dit betekende voor de AIO-ontvangers een plotselinge inkomensterugval van ruim € 400,- p.j. voor een alleenstaande en ruim € 800,- voor echtparen.
- Volgens het Regeerakkoord Rutte II zal deze Koopkrachttegemoetkoming vanaf 1-7-2014 niet langer onder de middelentoets van de Wet Werk en Bijstand vallen. Dit zou betekenen dat het inkomen van mensen met een aanvullende AIO-uitkering vanaf die tijd weer hoger wordt. De Gemeenteraad van Utrecht heeft in het najaar 2012 besloten om in 2013 het verschil tussen het bedrag van de AIO-uitkering en dat van de AOW-uitkering aan AIO-gerechtigden bij te betalen. Deze bijbetaling moet in 2013 nog gestalte gaan krijgen.
- In het kader van de Wet Werk en Bijstand geldt voor mensen met een AIO-uitkering dat de dubbele heffingskorting voor echtparen stapsgewijze wordt afgeschaft. Deze afschaffing geldt niet voor mensen met een volledige AOW-uitkering. Hiermee wordt het verschil tussen het inkomen van mensen met een volledige AOW-uitkering en dat van mensen met een (slinkende) AIO-uitkering de komende jaren steeds groter. Dit treft met name oudere migranten. Aangezien Utrecht een groeiend percentage oudere migranten telt, treft dit een verhoudingsgewijs hoog percentage arme ouderen in Utrecht.

VIII. VERVOER

Regiotaxi zonder Wmo-indicatie

Voor mensen die (nog) geen Wmo-indicatie hebben, maar om verschillende redenen toch van de regiotaxi gebruik willen maken (wegens bv. slecht weer, moeilijk lopen, donker, lange afstand naar OV-halte) is het tarief door het Bestuur Regio Utrecht (BRU) per 1 januari 2012 meer dan verdubbeld naar € 3,90 (instaptarief+1 zone=€ 7,80). Dit laatste heeft geleid tot een daling van het aantal passagiers van ruim 50% (sommigen zullen ander vervoer hebben gekozen, anderen blijven nu thuis).

OV-chipkaart

Na invoering van de OV-chipkaart zijn busritten binnen één zone in de stad duurder geworden. Vanaf 1 januari 2013 is het tarief voor het reizen met het openbaar vervoer in de regio verder gestegen als gevolg van de stijgende kosten van het openbaar vervoer. De tarieven voor de meeste reisproducten zijn met gemiddeld 3,83% verhoogd. Deze verhoging is landelijk.

Er zijn ouderen die als gevolg van de verplichte invoering van de OV-chipkaart niet meer met het openbaar vervoer reizen. Zij zien met name op tegen het uitchecken, de drukte bij de uitcheckpaaltjes, angst om het uitchecken te vergeten en dan voor hoge kosten komen te staan.

Voor het reizen op saldo met de OV-chipkaart wordt de prijs in onze regio extra verhoogd i.v.m. de rijksbezuinigingen. De prijs komt daarmee op €0,86 instaptarief per reis en €0,125 per kilometer. Ondanks deze prijsverhoging ligt de prijs in de regio Utrecht voor het reizen op de OV-chipkaart lager dan in de meeste andere regio's in het land.

Verantwoordingsvrije Openbare Vervoer bijdrage

De verantwoordingsvrije openbaar vervoer bijdrage van € 70,- per maand dat de Gemeente Utrecht verstrekke, werd de afgelopen jaren in fasen afgebouwd en kwam m.i.v. 2012 in zijn geheel te vervallen.

Buslijnen

Per 9 december 2012 zijn een aantal buslijnen verdwenen en is er sprake van frequentieverlaging bij andere buslijnen. Daarnaast rijden sommige buslijnen een andere route om een deel van de weggevallen buslijnen op te vangen. De ingezette servicebusjes zijn niet toegankelijk; zitten regelmatig vol en sluiten niet goed aan op reguliere buslijnen richting centrum. In het algemeen kan gesteld worden dat de mogelijkheden om met openbaar vervoer te reizen zijn verminderd en dat dit met name effecten heeft voor ouderen. Zij moeten vaker overstappen of langer lopen voor een busverbinding en als dit niet gaat, is men aangewezen op de (duurdere) Regiotaxi. Sommige ouderen zien op tegen het 'geregel' van de Regiotaxi en besluiten om thuis te blijven.

IX. GEMEENTELIJK ARMOEDEBELEID, TERUG NAAR 110%

De Nederlandse gemeenten werden vanaf 2012, als gevolg van aangenomen voorstellen van het kabinet Rutte I gedwongen de toegestane gemeentelijke minimaregelingen van 125% te verlagen naar 110% van het wettelijke sociale minimum.

U-pas

Als gevolg van de verlaging van deze 'minima-beleidsgrens' van 125% naar 110% zijn ongeveer 4000 Utrechtse ouderen hun recht op de U-pas kwijtgeraakt. Met de U-pas kregen zij kortingen op het gebied van sport, cultuur en recreatie. Deze kortingen konden afhankelijk van de individuele situatie oplopen van enkele tientjes tot enkele honderden euro's per jaar⁴. Utrechtse ouderen met een inkomen van 110-125% van het sociale minimum, kunnen vanaf medio 2012 in aanmerking komen voor een bijdrage van € 100,- per jaar voor activiteiten op het gebied van sport en cultuur. Daarvoor kan men Bijzondere Bijstand aanvragen. Er zijn redenen om aan te nemen dat deze nieuwe compenserende regeling nagenoeg onbekend is bij de ouderen die daarvoor in aanmerking komen en dat daarom tot dusverre van deze regeling nagenoeg geen gebruik is gemaakt.

Reserveringstoeslag

In Utrecht woonachtige ouderen met een AOW of een partner die AOW ontvangt en die drie jaar of langer een laag inkomen hebben (tot 110% van het bijstandsniveau), komen soms in aanmerking voor een extra geldbedrag: de reserveringstoeslag 65plus. Die toeslag is een vorm van bijzondere bijstand voor de aanschaf, vervanging of reparatie van duurzame gebruiksgoederen zoals woningstofferings, meubels, huishoudelijke elektrische apparaten en een fiets.

De hoogte van de reserveringstoeslag 65plus hangt af van de gezinssituatie: € 200 voor een alleenstaande met AOW en € 300,- voor een echtpaar met AOW.

T.o.v. eerdere jaren is de regelgeving m.b.t. deze reserveringstoeslag nagenoeg gelijk gebleven. Op het gebied van het gebruik van deze reserveringstoeslag is er zeker nog verbetering mogelijk. De ouderen die vorig jaar de reserveringstoeslag hebben ontvangen, worden aangeschreven om deze opnieuw aan te vragen, maar de Gemeente krijgt niet alle formulieren terug. Daarnaast zijn er weinig "geheel nieuwe" aanvragen, terwijl er elk jaar een nieuwe 'aanwas' is van 65+ers die aan de voorwaarden voldoen voor het recht op reserveringstoeslag. Onvoldoende bekendheid van de regelgeving, schroom om een aanvraag in te dienen en ingewikkeldheid van formulieren kunnen oorzaken zijn van het niet gebruik van de reserveringstoeslag.

(Kwijtschelding) gemeentelijke belastingen

Mensen met lage inkomens en weinig vermogen (in welke vorm dan ook), kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen. De voorwaarden om daarvoor in aanmerking te komen, zijn in de afgelopen jaren nagenoeg gelijk gebleven. Men houdt rekening met bepaalde uitgaven (soms ook schulden) die men heeft. Uit de "Kwijtscheldingsregeling gemeentelijke belastingen en heffingen 2013" blijkt dat de gemeente Utrecht geen gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid van verruimde beleidsvrijheid om de kwijtscheldingsnormen voor mensen van 65 jaar en ouder te baseren op de toepasselijke netto AOW-bedragen in plaats van op de toepasselijke bijstandsnorm. Daardoor komen AOW'ers in mindere mate in aanmerking voor kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Het verschil tussen de netto normbedragen van de AOW t.o.v. die van een bijstandsuitkering, wordt hierdoor verder opgesoupeerd.

⁴ Brief van een voormalige U-pas klant aan de Gemeente Utrecht.

Schuldhulpverlening

In juli 2012 is de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening in werking getreden. Daarmee kreeg het beleid schuldhulpverlening van de Gemeente Utrecht een wettelijk kader. In grote lijnen komt de inwerking getreden wet overeen met het beleid dat er al was. Het reguliere budget is in 2012 gelijk gebleven. Van de extra collegemiddelen schulphulpverlening van totaal 3 miljoen, is 0,55 miljoen overgeheveld naar 2012 om trajecten af te ronden zoals de wachtlijsten, budgetadvies op de werkpleinen en de “financiële winkels”, waar mensen werden geholpen die als gevolg van de crisis hun huis niet meer konden betalen.

Vanaf 2013 is er minder budget beschikbaar ivm de afbouw van de afhankelijkheid van het participatiefonds.

In enkele situaties kent de nieuwe Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening per medio 2012 uitsluitingsgronden voor schuldhulpverlening. Voor die tijd had Bureau Schuldhulpverlening hier iets meer beleidsvrijheid, b.v. bij terugval in de schuldenproblematiek.

In het algemeen krijgt Bureau Schuldhulpverlening meer aanvragen te verwerken en is de individuele problematiek groter en ingewikkelder. Men moet dus meer doen met minder geld.

X. FRAUDEWET

Per 1 januari 2013 is de Fraudewet in werking getreden. De wet kent harde maatregelen bij fraude. De uitkeringsinstanties hebben geen mogelijkheid meer om in individuele gevallen eigen afwegingen te maken. De uitkeringsinstanties betreuren dit omdat veel uitkeringsfraude onbedoeld gebeurt, met name rond de AOW. Veel mensen, waaronder juist ook (migranten) ouderen begrijpen de formulieren niet of zijn te laat met het opgeven van bepaalde gegevens. De consequentie is dat juist ook (migranten) ouderen geconfronteerd gaan worden met terugbetalingen van het teveel ontvangen en vaak reeds bestede gelden plus een boete die gelijk is aan het teveel ontvangen bedrag. Bij recidive, wanneer men voor een tweede maal teveel geld heeft ontvangen, lopen de boetes nog verder op. Daarbij komt dat ook onbedoelde ‘fraudeurs’ niet meer kunnen aankloppen bij schuldhulpverlening.

XI. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In de gemeente Utrecht hebben 8000-9000 ouderen een inkomen tot maximaal 125% en ongeveer 4000 ouderen een inkomen tot maximaal 110% van het sociale minimum. Dit is een niet te verwaarlozen groep!

Door een opeenstapeling van tal van maatregelen als gevolg van de economische crisis, worden ouderen naar verhouding hard getroffen, juist ook de ouderen met de laagste inkomens. Het inkomen van de ouderen met een minimaal inkomen komt door die opeenstapeling nog lager uit. Het inkomen dat zij hebben boven het sociale minimum wordt snel opgesoupeerd of komt zelfs beneden het sociale minimum uit.

Financiële noodsituaties zijn het gevolg.

Veel ouderen houden te weinig geld over voor deelname aan de maatschappij. En dat in een tijd dat participatie van iedereen hoog in het vaandel staat.

De Gemeente Utrecht heeft weinig invloed op landelijk beleid en landelijke regelgeving. De door landelijke regelgeving geïnitieerde inkomensachteruitgang van ouderen met een laag inkomen kan niet volledig gecompenseerd worden door de gemeente.

Maar wat kan de gemeente wel doen?

Aanbevelingen:

1. Het is van belang dat afgestapt wordt van de gemeenplaats dat ouderen 'wel voldoende geld hebben'. Het gevaar bestaat dat deze gemeenplaats wordt gebruikt om geen armoedebeleid te formuleren voor ouderen. Daarvoor in de plaats moet er een genuanceerder beeld komen. Door opeenstapelingen van negatieve inkomenseffecten door allerlei nieuwe regelingen, is het besteedbaar inkomen van deze groep 'minima' nog verder naar beneden gegaan. Aandacht voor deze groep is absoluut geboden.
2. Voorzien in voorlichting die toegesneden is op ouderen. Dat betekent dat mondelinge groepsvoorlichting moet blijven bestaan, net als de mogelijkheid om door middel van eenvoudige papieren formulieren aanvragen in te dienen, in plaats van exclusief digitaal.
Met permanente goede en gerichte informatieverstrekking moet het mogelijk zijn om het niet-gebruik door ouderen van toeslagen en tegemoetkomingen te verminderen.
3. Wanneer ouderen aanvragen doen in het kader van de Bijzondere Bijstand, waar mogelijk rekening houden met de in deze nota genoemde stapelingseffecten.
4. Ouderen die in 2012 hun recht op de U-pas zijn kwijtgeraakt, een brief sturen met de informatie dat zij € 100,- bijzondere bijstand kunnen aanvragen voor sport en cultuur. Daarvoor een eenvoudig aanvraagformulier ontwikkelen. Deze zelfde brief benutten om hen te wijzen op andere gemeentelijke regelingen, zoals het aanvragen van een pasje voor de regiotaxi, aanvragen huurtoeslag, kwijtschelden gemeentelijke belastingen en de reserveringstoeslag 65+.
5. De gemeentelijke overheid heeft beleidsvrijheid om bij ouderen, met alleen een AOW-pensioen, onder bepaalde omstandigheden kwijtschelding te verlenen van de aanslag gemeentelijke belastingen. COSBO roept u op deze vrijstellingsmogelijkheid te betrekken in het gemeentelijk armoedebeleid.

6. De gemeente Utrecht ontvangt van het Rijk de komende twee jaar € 500.000 extra voor armoedebeleid. Het COSBO roept u op om die in te zetten daar waar de armoedeproblematiek het grootst is en daarbij nadrukkelijk aandacht te hebben voor de slechte inkomenspositie van met name (migranten) ouderen

Door aandacht te hebben voor de ouderen met een inkomen tot net boven het sociale minimum, kan voorkomen worden dat deze ouderen in een schuldenproblematiek dreigen te komen en de mogelijkheid houden deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Juist ouderen die met het stijgen van de leeftijd vaak steeds verder dreigen te vereenzamen, moeten erbij kunnen blijven! Gerichte en laagdrempelige informatie hierover naar de doelgroep is van het grootste belang.

Maart 2013